

Arta abstractă chiar, consideră Besançon, a pornit de la un "impuls iconoclast, în urma unei coliziuni dintre formele elaborate de pictura franceză și exigențele spirituale ale unor străini în general străini de Franța" (cap. 8. "Revoluția Rusă", p.338-398). Besançon oferă exemplul rus - Rusia, țara icoanelor, va fi capabilă la începutul secolului al XIX-lea să dea doi ruși de excepție: pe Kandinsky și pe Malevici. În Rusia nu existau decât două tradiții, și atât: icoana și imaginea populară, gravurile pe lemn. Sub "umbra" franceză se vor dezvolta însă o serie de curente care vor deveni naționale: mișcarea ambulanților, născută în 1863, mișcare din jurul revistei *Mir Iskustva*, a revistei *Lâna de aur* și *Apollo*. Perioada modernă iconoclastă ia sfârșit cu Kandinsky, ce afirmă că obiectul face rău tablourilor sale și Malevici, care lansa și el o afirmație: "pictorii trebuie să respingă subiectele și obiectele dacă vor să fie niște pictori puri" (p.387).

Cartea *Imaginea interzisă* se vrea a fi un eseu aparținând genului istoric. De istoria artei, afirmă autorul, nu s-a servit decât în mod auxiliar. De asemenea, autorul nu și-a exprimat o judecată de gust asupra operelor de artă analizate. Volumul său nu e însoțit de o bibliografie exhaustivă și nici de o bibliografie selectivă. Besançon le consideră nepracticabile datorită vastității subiectelor, iar o bibliografie selectivă este considerată "excesivă și riscantă" ("Introducere", p.7-15). Există însă la sfârșitul volumului un indice de nume proprii operabil, iar notele de la subsolul fiecărei pagini, cu specificarea edițiilor românești, atunci când ele există - o contribuție de excepție a editurii Humanitas - permit aprofundări ale subiectului ale ediției propuse.

Lucrarea lui Besançon e interesantă. Filozoful, teologul, esteticianul își găsesc în cartea sa domenii de reflecție. Chiar istoricul de artă găsește multe aprecieri, informații și o bibliografie bogată. Nu cercetarea separată a reprezentării divinului de către un teolog, de un filozof sau de un estetician este soluția unei cunoașteri cât mai complete, ci îmbinarea acestora, pentru o istorie a iconoclastismului - și nu numai - este soluția cea mai fericită.

Trebuie subliniat însă că termenul iconoclast nu echivalează la Besançon cu sensul etimologic al cuvântului grecesc "sfărâmare a icoanelor", sens dezvoltat de mișcarea religioasă apărută în Bizanț în secolele VII-IX. La Besançon, iconoclastismul e acea mișcare, acea idee care pretinde că divinul nu poate fi reprezentat, că imaginea divină nu poate fi circumscrisă, dar "prezența divină se află existentă în sufletul artistului" (p.377). Un lucru putem totuși să-i reproșăm lui Besançon: că a privit subiectul cu ochii occidentalului deși dorea să circumscrie demersul său la întreaga zonă europeană. Biserica catolică e Occidentul european, Biserica ortodoxă, e doar Rusia...

I. PURCAR

Gheorghe Buzatu, *România în arhivele Kremlinului*, Editura "Univers enciclopedic", București, 1996

Prăbușirea "Imperiului Roșu" Sovietic în 1991 a adus cu sine și o opțiune mai liberală în ceea ce privește cercetarea trecutului; în acest context istoricul Gheorghe Buzatu aduce un aport valoros la cercetarea arhivelor românești aflate peste graniță prin lucrarea *România în arhivele Kremlinului*.

Noul tom al seriei "România și arhivele străine" însumează rezultatele cercetărilor în arhivele din Moscova întreprinse de Gh. Buzatu în anii 1991-1992 și 1994; documentele scoase la lumină sunt în măsură să completeze imaginea deja existentă asupra atât de discutatei perioade 1944-1947. Documentele, după cum precizează autorul sunt axate pe relațiile române-ruse, întrucât "în fond, evoluția României a fost influențată decisiv de cea a <vecinului de la Răsărit> care, insașiabil în problemele spațiului și intratabil în problemele orientării politice a statelor de la graniță, neadmițându-le "disidența" a fost direct responsabil de stările de război cald și rece menținute oricând pe Prut sau pe Nistru de la revoluția bolșevică din 1917 încoace" (p.32).

Volumul cuprinde 13 capitole de prezentare și interpretare a documentelor și un capitol special ce reproduce 30 de documente. Structurarea pe capitole permite prezentarea diferitelor secții ale arhivelor moscovite, după cum urmează:

- Ț.H.S.D.(Centrul pentru păstrarea documentației contemporane) ce cuprinde fondurile arhivistice ale fostului CC al PCUS pentru perioada 1952-1991;
- GARF (Arhiva de stat a Federației Ruse);
- AVRPI (Arhiva Politicii Externe a Imperiului Rus) include întreaga colecție de microfilme executate de pe documente rusești și documente străine capturate de trupele sovietice, la sfârșitul războiului, din țările ocupate, reprezentând partea a doua a acestei uriașe arhive (și anume 235 de fonduri);
- RȚHDINI (Centrul Rus pentru Păstrarea și Cercetarea Documentelor Istoriei Contemporane), reprezentând arhiva Cominternului, cuprinde 1,5 milioane documente, 9300 fotografii, 8600 metri de filme cu imagini din URSS;
- Arhiva Cominformului (Biroul Informativ al partidelor comuniste)

Sunt cuprinse și 2 dosare intitulate "Documente relative la evacuarea Basarabiei și Bucovinei de Nord în 1940. Consecințe militare și economice generale" redactate de Marele Stat Major și rezoluțiile mareșalului Antonescu din Arhiva fostului Cabinet militar.

*Românii în arhivele Kremlinului* este mai mult decât o consemnare strictă a fondurilor de documente; autorul ia poziție în repetate rânduri împotriva conținutului falsificator al unora dintre ele, în special cele ce adoptă punctul de vedere sovietic oficial. Astfel, Biroul Sovietic de Informații a obținut în 1941 date complete despre România, documente secrete, hărți; în scop de propagandă "a insistat asupra <crimelor> comise, chipurile de trupele române <fasciste> în teritoriile <ocupate> din vestul URSS" (p.77); privitor critic este și *Cartea neagră* a evreilor scrisă de Ilya Ehrenburg și Vasili Grossman. *Cartea neagră* conține mai multe materiale implicând trupele române, puse consecvent pe picior de egalitate cu cele germane și congratulate ca ocupante în Basarabia și Nordul Bucovinei, ca și la Odessa." (p.79); același lucru se poate afirma despre un material în limba franceză aflat în fondurile AVPRI, *Rezumat al evenimentelor din Basarabia (1917-1918)* care, după cum precizează autorul, "în logica autorului documentului, unirea Basarabiei cu România era identică cu anexarea provinciei de către Regatul Român, în privința populației presupunându-se o clară distincție între basarabi și români" (p.100).

Capitolul "Arhive pierdute, arhive capturate, arhive regăsite" oferă cifre semnificative asupra numărului de documente românești preluate de sovietici după momentul 23 august 1944; pretențiile lor exprimate în perioada 1942-1944 au făcut ca agenții NKVD să preia 200.000 dosare, cuprinzând arhiva personală a Mareșalului Antonescu, cea a cabinetului militar, precum și toate documentele sechestrate de români după 23 august 1944 de la trupele germane și maghiare (p.173).

Studiul aprofundat al acestor materiale se impune, în contextul atât de controversat al istoriei românești contemporane, pentru că astfel, se întreabă autorul "Cine va reuși vreodată să răstoarne realitățile noi, adesea bulversate, inclusiv în legătură cu românii, desprinse din studierea documentelor devenite sensibile după prăbușirea colosului comunist?"

E. NEGRU